

INDIE – JAK DŁUGO *EMERGING*? NOWY PREMIER – NOWA SZANSA

Wybory do izby niższej indyjskiego parlamentu, czyli *Lok Sabha* (Zgromadzenie Ludowe), w maju 2014 r. wygrała koalicja Narodowego Sojuszu Demokratycznego (*National Democratic Party*, NDA). W 16. kadencji *Lok Sabha* NDA pod przewodnictwem Indyjskiej Partii Ludowej (*Bharatiya Janata Party*, BJP) będzie miała 336 miejsc (na 543). Okazało się, że sama BJP przekroczyła granicę 272 mandatów, potrzebną do utworzenia rządu, uzyskując 282 miejsca w parlamencie. Po raz pierwszy więc od 1984 r. pojedyncza partia zdobyła ponad 50% miejsc w parlamencie i może samodzielnie rządzić¹. BJP uzyskała ponad 31% wszystkich głosów w wyborach, czyli o ponad 12% więcej niż w 2009 r. Indyjski Kongres Narodowy (IKN) zdobył jedynie 19% głosów, czyli o ponad 9% mniej niż w 2009 r., i tylko 44 miejsca w parlamencie. Koalicja pod jego przywództwem, czyli Zjednoczony Sojusz na rzecz Rozwoju (*United Progressive Alliance*, UPA) uzyskała 60 miejsc². Potwierdzeniem wzrastającego poparcia dla Narendry Modiego, lidera BJP i nowego premiera, były wybory do zgromadzeń stanowych w ośmiu stanach, które odbywały się jesienią i zimą 2014 r.³

Zdecydowane zwycięstwo BJP w wyborach w 2014 r. część badaczy określa jako tzw. falę Modiego⁴, a w kontekście wyborów do zgromadzeń stanowych jako tzw. drugą falę Modiego⁵. Wśród przesłanek zwycięstwa BJP należy wymienić rozczarowanie 10-letnimi rządami Indyjskiego Kongresu Narodowego. Na początku 2014 r. indyjskie elity intelektualne, klasa średnia, media oraz większość społeczeństwa negatywnie oceniały rządy Manmohana Singha. Kryzys dotyczył nie tylko kwestii gospodarczych, ale przejawiał się także w wymiarze politycznym oraz międzynarodowym. Towarzyszył mu kryzys przywództwa w Indyjskim Kongresie Narodowym.

---

¹ „Promising the good times: An overwhelming election victory promises to reshape Indian politics”, *The Economist* z 24 maja 2014 r.

² Election Commission of India, <http://eciresults.ap.nic.in/> (dostęp 20.01.2015); „India’s results roll in: Landslide for Modi”, *The Economist* z 16 maja 2014 r.

³ *The India Today*, grudzień 2014, <http://indiatoday.intoday.in/story/bjp-jharkhand-jammu-and-kashmir-assembly-election-results/1/408691.html> (dostęp 27.01.2015).

⁴ P. Chhibber, R. Verma, „The BJP’s 2014 ‘Modi wave’”, *Economic & Political Weekly* 2014, nr 39, www.epw.in/national-election-study-2014/bjps-2014-modi-wave.html (dostęp 25.01.2015).

⁵ „The second Modi wave”, *The Economist* z 20 października 2014 r.

Wspólnym mianownikiem krytycznych uwag wobec IKN był brak zdecydowania oraz stagnacja. Oczekiwania na zmiany były duże⁶. Dotyczyły one liberalizacji gospodarki i nowego stylu w polityce zagranicznej. Jedna z indyjskich badaczek podkreślała, że ewentualne zwycięstwo Indyjskiej Partii Ludowej i Narendry Modiego może przyczynić się do konsolidacji polityki zagranicznej oraz przedstawienia przez Indie klarownej i spójnej strategii międzynarodowej, odpowiadającej zarówno potrzebom wewnętrznym, regionalnym, jak i międzynarodowym⁷.

U progu 2015 r. Modi ma silny mandat społeczny – czego potwierdzeniem były wybory do *Lok Sabha* i do zgromadzeń stanowych – do przeprowadzenia reform wewnętrznych i zwiększenia roli Indii w regionie Azji i Pacyfiku oraz na arenie światowej. Celem artykułu jest analiza działań rządów BJP w pierwszych dziesięciu miesiącach od przejścia władzy i próba odpowiedzi na pytanie, czy Indie pod przywództwem nowego premiera oznaczają początek nowej jakości w polityce wewnętrznej i zagranicznej. Wśród badaczy polskich i zagranicznych trwa debata na ten temat. Wydaje się jednak, że decyzje podjęte od końca maja 2014 r. – czyli objęcia przez Modiego stanowiska premiera – świadczą o nowym otwarciu, zwłaszcza w polityce zagranicznej.

GOSPODARKA INDII U PROGU 2015 R. – STABILNIE, ALE BEZ REFORM

Wygranie przez BJP wyborów do izby niższej parlamentu i objęcie stanowiska premiera przez Narendrę Modiego zostało pozytywnie odebrane przez kręgi biznesowe w Indiach. W ciągu pierwszych miesięcy urzędowania, ze względu na uwarunkowania wewnętrzne (wybory do zgromadzeń stanowych), nowy rząd nie wprowadził reform dotyczących m.in. ograniczenia państwowych subsydiów do paliwa i w rolnictwie (których wysokość w 2013 r. sięgnęła ok. 2,3% PKB Indii)⁸. Nie oznaczało to jednak stagnacji. Rząd koncentrował się na uspokojeniu sytuacji na rynku finansowym oraz stabilizacji waluty. W lipcu 2014 r. przedstawił główne założenia do nowelizacji budżetu, które zostały przyjęte głosami koalicji NDA.

Nowelizacja miała być wyrazem nowego podejścia nie tylko do kwestii gospodarczych, ale także zarządzania państwem. Innowacyjność, otwartość na inwestycje zagraniczne, politykę handlową, przemysł zbrojeniowy i kwestie obronności traktowano w sposób całościowy. Nowelizacja przewidywała redukcję deficytu do poziomu 4,1% w latach 2014–2015, 3,6% – 2015–2016, 3% – 2016–2017. Zapowiedziano

⁶ S.K. Mitra, *Lone Warrior, Regional Actor or Global Player? Statecraft and Indian Foreign Policy in the 21st Century*, paper will be presented at the panel on „Between regionalism and globalism: The United States, China and India in the 21st century”, s. 1–2, the International Studies Association’s annual conference at New Orleans, Feb 17–23, 2014, <http://www.brookings.edu/blogs/brookings-now/posts/2014/05/experts-discuss-historic-bjp-narendra-modi-victory-india-elections> (dostęp 9.01.2015).

⁷ M. Chatterjee Miller, „Foreign policy à la Modi”, *Foreign Affairs* z 3 kwietnia 2014 r., www.foreignaffairs.com/articles/141095/manjari-chatterjee-miller/foreign-policy-a-la-modi (dostęp 20.01.2015).

⁸ *OECD Economic Surveys: Overview*, listopad 2014, s. 20, <http://www.oecd.org/eco/surveys/India-2014-Overview.pdf> (dostęp 28.02.2015).

także redukcję subsydiów, które kosztują indyjski budżet rocznie ok. 40 mld USD. Nie przedstawiono jednak konkretnych rozwiązań w tej dziedzinie⁹.

Jednym z priorytetów polityki gospodarczej stało się wsparcie dla przedsiębiorczości¹⁰. Zapowiedziano zwiększenie funduszy na ten cel, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw. Zaproponowano również stworzenie sieci centrów technologicznych do promowania innowacyjności. Celowi temu miało służyć zwiększenie ułatwień kredytowych. Gabinet Modiego uznaje przedsiębiorczość za koło napędowe dla wzrostu i tworzenia nowych miejsc pracy.

Wzrostowi gospodarstwu oraz zwiększeniu dochodów państwa ma służyć także zapowiedziana w nowelizacji większa otwartość Indii na inwestycje zagraniczne oraz prywatyzacja. Zapowiedziano podniesienie maksymalnego dopuszczalnego poziomu kapitału zagranicznego w sektorze ubezpieczeń do poziomu 49%. Przewiduje się także większą otwartość na inwestycje zagraniczne w przemyśle węglowym i w sektorze kolei. Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne (BIZ) mają odgrywać kluczową rolę w projektach infrastrukturalnych. Pod koniec stycznia 2015 r. rząd sprzedał za 3,6 mld USD 10% udziałów w państwowym gigancie, jakim jest przedsiębiorstwo węglowe Coal India¹¹. Do marca 2015 r. przewiduje się sprzedaż 5% udziałów państwowej firmy z sektora energetycznego, tj. Oil & Natural Gas Corp., i innych z tego sektora. Minister telekomunikacji zapowiedział także sprzedaż firmom telefonii komórkowej nowych fal radiowych¹².

Jednocześnie Arun Jaitley, minister finansów Indii, zaproponował zwiększenie wydatków obronnych państwa o 2,2% – w porównaniu z lutym 2014 r. (kiedy rząd Manmohana Singha przedstawiał projekt budżetu) – do poziomu 33 mld USD. Dodatkowe środki mają być przeznaczone przede wszystkim na zakup nowego i modernizację obecnie eksploatowanego uzbrojenia. Znaczącym *novum* jest także podniesienie dopuszczalnego udziału inwestycji zagranicznych w rodzimym przemyśle zbrojeniowym do poziomu 49%. Do tej pory zewnętrzne podmioty, chcące wejść na indyjski rynek, mogły nabywać jedynie 26% akcji przedsiębiorstw lub spółek *joint venture*. Przyjęta w lipcu 2014 r. przez parlament zmiana w ustawodawstwie ma istotne znaczenie dla gospodarki Indii, ale także polityki bezpieczeństwa. Delhi liczy, że zmiana prawodawstwa zachęci zagranicznych inwestorów do zwiększenia swej aktywności na indyjskim rynku zbrojeniowym. Rodzime przedsiębiorstwa potrzebują inwestycji z zewnątrz, zwłaszcza w postaci transferu nowoczesnych technologii. Indie liczą na inwestycje amerykańskie oraz z państw zachodnich. Zmiana w ustawodawstwie ma także przyczynić się do mniejszego uzależnienia od dostaw

⁹ *India Budget: Arun Jaitley Unveils Reform Plans*, BBC World Service, <http://www.bbc.com/news/business-28228670>.

¹⁰ D. Chaudhary, „India budget 2014: Promoting entrepreneurship top on govt agenda”, *India Forbes* z 10 lipca 2014 r., w: <http://forbesindia.com/article/special/india-budget-2014-promoting-entrepreneurship-top-on-govt-agenda/38186/1> (dostęp 20.12.2014).

¹¹ S. Chaturvedi, K. Machado, „India sells 10% stake of Coal India for 3,6 billion USD”, *The Wall Street Journal* z 30 stycznia 2015 r.

¹² R.K. Singh, D. Tripathy, *Governments Makes Push to Boost Revenue as Deficit Deadline Nears*, <http://in.reuters.com/article/2015/01/28/coal-india-sale-idINKBN0L11B420150128> (dostęp 30.01.2015).

rosyjskiego sprzętu wojskowego. Ostatecznie nowa polityka wobec BIZ w dziedzinie zbrojeniowej weszła w życie 26 sierpnia 2014 r.¹³

Podsumowując, w sferze gospodarczej premier Modi do końca 2014 r. przygotował grunt w sferze instytucjonalno-logistycznej oraz przede wszystkim rozpoczął próbę większego otwarcia Indii na inwestycje zagraniczne. Zniósł także niektóre przepisy utrudniające inwestycje w sektorze państwowym. Część badaczy zaznacza, że reformy dotyczące prawa pracy (liberalizacja) oraz znacznego ograniczenia subsydiów zaczną być realizowane po zakończeniu rundy wyborów do parlamentów stanowych (luty 2015 r.)¹⁴.

Mimo ograniczonych reform klimat inwestycyjny dla Indii po wyborach w maju 2014 r. był bardzo dobry. Służyły temu nie tylko wskaźniki ekonomiczne, które w styczniu 2015 r. wskazywały na poprawę w porównaniu z 2013 r. Wzrost gospodarczy wyniósł ponad 5,8%, a poziom inflacji spadł do 7%¹⁵. Przedstawiciele biznesu światowego coraz częściej odwoływali się do wydanej w lutym 2014 r. książki autorstwa Sameera Kochhara pt. *ModiNomics*. Indie zaczęto postrzegać przez pryzmat nowego modelu rozwojowego, charakteryzującego się innowacyjnością, otwartością, a zarazem skuteczną walką z ubóstwem. Na efektywność nowego modelu rozwojowego, czyli *ModiNomics*, wskazywał magazyn *The Economist* na początku stycznia 2015 r. Podkreślał, że reformy gospodarcze Modiego w stanie Gudżarat przyczyniły się do powstania przyjaznych biznesowi uwarunkowań. Dzięki temu średni wzrost gospodarczy w Gudżaracie był dwukrotnie wyższy niż średnia indyjska (został on określony jako tzw. wzrost *à la Modi*)¹⁶.

Tzw. fala Modiego przyczyniła się do ponownego wzrostu zainteresowania Indiami i pozytywnych ocen ich modelu rozwojowego¹⁷. W połączeniu z korzystnymi uwarunkowaniami międzynarodowymi, przede wszystkim spadkiem cen ropy naftowej, spowodowała pojawienie się sprzyjających trendów oraz prognoz gospodarczych dla Indii na lata 2015–2017. Według raportu *World Economic Outlook* przygotowanego przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) średni wzrost gospodarczy w tym kraju w 2015 r. wyniesie 6,4%. Przewiduje się wzrost eksportu i inwestycji zagranicznych¹⁸. Nastąpi znaczący wzrost eksportu w dziedzinie badań i rozwoju (*Research & Development*) oraz technologii i inżynierii, z 12 mld USD w 2014 r. do 45 mld USD w 2020 r. Planowane przez rząd inwestycje w sektor in-

¹³ L.K. Behera, „India’s revised defence FDI policy”, *IDS Comment* z 1 września 2014 r., http://www.idsa.in/idsacomments/IndiasRevisedDefenceFDIPolicy_1kbehera_010914.html (dostęp 10.01.2015).

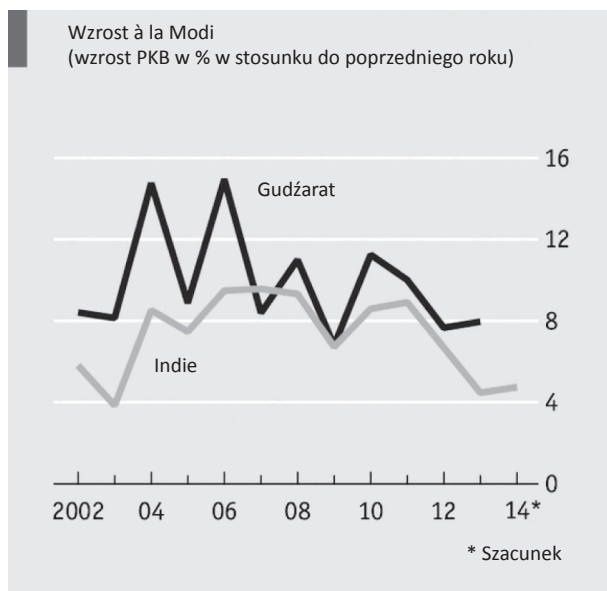
¹⁴ Rozmowa z analitykami i badaczami z University of Calcutta, Manipal University, Institute of Economic Growth, New Delhi, Jawaharlal Nehru University.

¹⁵ *World Economic Outlook: Update*, International Monetary Fund, Washington, 19 stycznia 2015 r., s. 3, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/update/01/pdf/0115.pdf> (dostęp 22.02.2015); *OECD Economic Surveys*..., op. cit.

¹⁶ „The Gujarat model: How Modi-nomics was forged in one of India’s most business-friendly states”, *The Economist* z 10 stycznia 2015 r.

¹⁷ *ADB President Lauds India’s Efforts at Accelerating Growth*, <http://www.adb.org/news/adb-president-lauds-india-s-efforts-accelerating-growth> (dostęp 5.02.2015).

¹⁸ *World Economic Outlook*, International Monetary Fund, Washington, październik 2014, s. 54–55.

Wykres 1

Średni wzrost PKB w Gudźaracie i Indiach w latach 2002–2014

Źródło: „The Gujarat model: How modi-nomics was forged in one of India’s most business-friendly states”, *The Economist* z 10 stycznia 2015 r.

frastrukturalny będą miały pozytywny wpływ na wzrost eksportu¹⁹. Jednocześnie raport MFW podkreśla, że w 2016 r. pod względem tempa wzrostu PKB Indie (6,5% wzrostu) wyprzedzą Chiny (6,3% wzrostu)²⁰. Prognozę taką zapowiada również raport Banku Światowego *Global Economic Prospects* ze stycznia 2015 r. Według niego w 2017 r. wzrost PKB w Indiach wynosić będzie 7%, a w Chinach 6,9%²¹. Raport Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) pt. *Economic Outlook for Southeast Asia, China and India 2014* wskazuje, że średni wzrost PKB w Indiach w latach 2014–2018 sięgnie 5,9% (dla porównania w Chinach – 7,7%, na Filipinach – 5,8%, w Indonezji – 6%)²². Sprzyjać temu będzie wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Już w 2014 r. Indie zanotowały wzrost BIZ o 26%, do poziomu 35 mld USD²³. Jeśli Narendra Modi zacznie wprowadzać zapowiedziane reformy, można spodziewać się utrzymania tego trendu. Dla dynamicznego rozwoju Indii wzrost inwestycji jest kluczowy. Wymagać to będzie jednak większej deregulacji i liberalizacji gospodarki oraz rozwoju kapitału ludzkiego. Reformy w tych dziedzi-

¹⁹ *Indian Economy Overview*, <http://www.ibef.org/economy/indian-economy-overview> (dostęp 20.01.2015).

²⁰ *World Economic Outlook: Update...*, op. cit., s. 3.

²¹ *Global Economic Prospects*, The World Bank, Washington, styczeń 2015, s. 4.

²² *Economic Outlook for Southeast Asia, China and India 2014*, OECD 2013, s. 2.

²³ *Global Investment Trends Monitor*, nr 18, 29 stycznia 2015 r., s. 4.

nach charakteryzowały wcześniejsze zmiany w Gudźaracie. Kwestią zasadniczą jest więc, czy Modi wprowadzi je również na poziomie ogólnokrajowym.

NOWY PREMIER, STARZY SOJUSZNICY – USA, ZACHÓD (BEZPIECZEŃSTWO) I... CHINY (GOSPODARKA)

Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa premiera Modiego koncentruje się na realizacji niezmiennego celu Indii, jakim jest osiągnięcie statusu mocarstwa. Wymaga to wzmocnienia państwa na czterech poziomach: w Azji Południowej, Azji Wschodniej, w regionie Azji i Pacyfiku oraz w regionie Oceanu Indyjskiego. Działania nowego premiera są próbą zdynamizowania aktywności Indii na tych obszarach. Jednocześnie mając świadomość ograniczeń ich roli w regionie Azji i Pacyfiku, zwłaszcza w wymiarze bezpieczeństwa, administracja Modiego z determinacją propaguje termin regionu Indo-Pacyfiku. W debacie strategicznej pojawił się on w Indiach już na początku XXI w. Jego zasięg był jednak ograniczony głównie do dyskusji akademickiej i eksperckiej. Rządy Kongresu *de facto* nie prowadziły jednak spójnej strategii w regionie Indo-Pacyfiku²⁴. Dla administracji Modiego uznanie Indii za główne mocarstwo tego regionu stało się priorytetem. Temu także podporządkowano nie tylko politykę zagraniczną i bezpieczeństwa, ale także handlową²⁵.

Na nową strategię składają się cztery elementy: nowe otwarcie w relacjach z państwami Azji Południowej, zdynamizowanie relacji gospodarczych i umocnienie współpracy w dziedzinie politycznej i bezpieczeństwa z państwami Azji Południowo-Wschodniej, realizacja partnerstwa strategicznego z Japonią i Australią oraz utrwalenie sojuszu z USA. W wymiarze strategicznym szczególne znaczenie ma zacieśnianie relacji z USA i ich głównymi sojusznikami w regionie Azji i Pacyfiku, czyli Japonią i Australią. Rząd Modiego chce bowiem w ten sposób umocnić pozycję Indii w regionie Azji Wschodniej i w regionie Oceanu Indyjskiego. Spotkania z przywódcami Japonii i Australii wskazują, że Indie nie tylko chcą z nimi rozwijać stosunki gospodarcze, lecz także umacniać współpracę w dziedzinie bezpieczeństwa.

Założenia te w większości są *de facto* kontynuacją założeń polityki zagranicznej realizowanej od końca lat dziewięćdziesiątych także przez rząd Manmohana Singha. Narendra Modi podkreśla jednak, że strategia Indyjskiego Kongresu Narodowego ograniczała się tylko do deklaracji. Symbolem odejścia od jedynie deklaratywnego zaangażowania na rzecz konkretnych działań ma być termin określający nową politykę Indii wobec państw Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), to jest tzw. strategia *Act East Policy* (polityka działania na Wschodzie), która zastąpiła realizowaną od lat dziewięćdziesiątych tzw. *Look East Policy* (politykę patrzenia na Wschód).

Premier Indii zdawał sobie jednak sprawę, że kluczowe dla aktywniejszej polityki w regionie Indo-Pacyfiku będą stabilność w najbliższym sąsiedztwie i bar-

²⁴ P. Chacko, „The rise of the Indo-Pacific: Understanding ideational change and continuity in India's foreign policy”, *Australian Journal of International Affairs* 2014, nr 4, s. 433–452.

²⁵ „Daunting challenges and high opportunities: India after the elections 2014”, *Friedrich Ebert Stiftung India Paper*, lipiec 2014, s. 2.

dziej konstruktywna niż do tej pory rola Indii na subkontynencie południowoazjatyckim. Przejawem nowego otwarcia miało być zaproszenie wszystkich przywódców państw Azji Południowej, w tym także Pakistanu, na zaprzysiężenie premiera Modiego pod koniec maja 2014 r. Inicjatywa ta, o charakterze symbolicznym, miała dowodzić, że w nowej strategii relacje z sąsiadami będą miały kluczowe znaczenie. Potwierdzeniem tego miała być także pierwsza oficjalna podróż zagraniczna premiera Modiego, z którą udał się do Bhutanu na początku czerwca, i wizyta w Nepalu na początku sierpnia 2014 r. (ostatnia wizyta premiera Indii w Nepalu odbyła się w 1997 r.)²⁶. Premier Modi stał się pierwszym przywódcą zagranicznym, który wystąpił w parlamencie Nepalu. Odwiedził także Sri Lankę (marzec 2015 r.) oraz zamierza udać się do Bangladeszu (w drugiej połowie 2015 r.). Wizyty Modiego w państwach Azji Południowej spotkały się z pozytywnym odbiorem wśród społeczeństw i elit politycznych tych państw. Część obserwatorów pisze o tzw. fali Modiego na subkontynencie południowoazjatyckim²⁷. Podczas wizyty w Bhutanie i Nepalu Indie przedstawiły plany projektów infrastrukturalnych oraz w sektorze energetycznym. Zapowiedziały także zwiększenie liczby stypendiów naukowych i studenckich dla obywateli tych państw. Potwierdzeniem nowego podejścia do regionalizmu był także udział premiera Indii w 18. szczycie Południowoazjatyckiego Stowarzyszenia Współpracy Regionalnej (SAARC), który odbył się w Katmandu pod koniec listopada 2014 r. Istotnym *novum* w jego polityce regionalnej było położenie nacisku na wspólne wartości, wspólnotę kulturowo-cywilizacyjną związaną z hinduizmem. Żaden dotychczasowy premier Indii nie podkreślał w tak zasadniczy sposób jedności kulturowo-cywilizacyjnej subkontynentu południowoazjatyckiego w kontekście hinduizmu.

Instrumenty ekonomiczne i kulturowe miały być przede wszystkim odpowiedzią na geopolityczne zagrożenia dla Indii w ich najbliższym sąsiedztwie. Chodzi głównie o wzrost roli Chin w regionie Azji Południowej. Indie były zaniepokojone aktywnością Chin na subkontynencie południowoazjatyckim, zwłaszcza w Nepalu, Bangladeszu, w Bhutanie i na Sri Lance. Z zadowoleniem natomiast przyjęły rezultaty wyborów prezydenckich na Sri Lance w styczniu 2015 r., które nieoczekiwanie wygrał kandydat opozycji Maithripala Sirisena. W czasie kampanii i także po zaprzysiężeniu zapowiedział on przegląd wszystkich umów gospodarczych i militarnych z Chinami. Wizyta premiera Modiego na Sri Lance przyczyniła się do rewitalizacji relacji, głównie politycznych i strategicznych, z tym krajem²⁸. Wydaje się jednak, że mimo zapowiedzi nowego prezydenta Sri Lanki obecność Chin w tym państwie nie będzie tak łatwo zminimalizować. Zawarte w okresie rządów prezydenta Mahindy Rajapaksa projekty i umowy stały się solidną podstawą chińskiej ak-

²⁶ „10 key points of PM Narendra Modi’s Bhutan visit”, *Times of India* z 16 czerwca 2014 r.; „A new beginning with Nepal”, *The Hindu* z 28 lipca 2014 r.

²⁷ H. Gardiner, „Visit from Indian Prime Minister signals a political shift in Nepal”, *The New York Times* z 4 sierpnia 2014 r.; L. Rama, „Modi’s speech in Nepal shows India is paying attention to its neighbors”, *The Washington Post* z 6 sierpnia 2014 r.

²⁸ „Sri Lanka election: Rajapaksa concedes defeat”, *The Hindu* z 9 stycznia 2015 r.

tywności na tych terenach, a jednocześnie wyzwaniem dla indyjskiej strategii w regionie Oceanu Indyjskiego²⁹.

W tym kontekście rozpatrywana jest także współpraca Chin z Pakistanem i wsparcie przy budowie portu w Gwadarze³⁰. Pakistan postrzegany jest jednak przez Indie w szerszym kontekście aniżeli tylko przez pryzmat sytuacji na Morzu Arabskim. Jest on nadal wciąż traktowany jako jedno z głównych wyzwań dla bezpieczeństwa Indii.

Premier Modi dwukrotnie spotkał się z premierem Pakistanu, przy okazji swojego zaprzysiężenia oraz podczas szczytu SAARC w Katmandu. Wśród badaczy trwa debata poszukująca odpowiedzi na pytanie, czy polityka nowego rządu w Delhi przyniesie przełom w relacjach z Pakistanem³¹. Kwestia normalizacji relacji między Islamabadem a Delhi w dużo większym stopniu zależeć będzie od trzech czynników, z których dwa są niezależne od Delhi. Frederice Grare wyróżnia następujące uwarunkowania: kwestię ewentualnego przyznania Indiom klauzuli najwyższego uprzywilejowania (*Most Favoured Nation Clause*) przez Pakistan; sprawę Kaszmiru (w którym wzdłuż tzw. linii kontroli, *LOC*, oddzielającej część pakistańską i indyjską, w październiku 2014 r. wybuchły najcięższe od dekady walki) oraz potencjalną rywalizację Indii i Pakistanu w Afganistanie w nowych uwarunkowaniach międzynarodowych i wewnętrznych³². Pierwsze dwa czynniki determinowane będą dynamiką sytuacji w Pakistanie, a przede wszystkim relacji między premierem Nawazem Sharifem a armią. Według części analityków elity wojskowe są przeciwne przyznaniu Indiom statusu KNU oraz uregulowaniu konfliktu w Kaszmirze, gdyż wzmocniłoby to cywilny rząd w Islamabadzie³³. Dla roli Indii w Azji Południowej kluczowe znaczenie będzie miała zaś sytuacja w Afganistanie. Władze w Delhi z niepokojem obserwują zacieśniające się w drugiej połowie 2014 r. po raz pierwszy od ponad dziesięciu lat relacje między Afganistanem, Pakistanem i USA, których przejawem jest współpraca w walce z Al-Kaidą i talibami³⁴. Ponadto nowo wybrany prezydent Afganistanu zapoczątkował współpracę wojskową z Islamabadem, czego rezultatem było wysłanie sześciu kadetów na szkolenie do Pakistanu (wcześniej wysyłano ich do Indii)³⁵. Premier Modi zdaje sobie sprawę z tych ograniczeń. Stąd do czasu

²⁹ G.S. Khurana, „China’s ‘string of pearls’ in the Indian Ocean and its security implications”, *Strategic Analysis* 2008, nr 1, s. 13–15.

³⁰ J. Garofano, A.J. Dew (red.), *Deep Currents and Rising Tides: The Indian Ocean and International Security*, Georgetown University Press, Washington 2013, s. 164; J.P. Panda, „China’s tryst with the IORA: Factoring India and the Indian Ocean”, *Strategic Analysis* 2014, nr 5, s. 668–687.

³¹ F. Grare, „India-Pakistan relations? Does Modi matter?”, *Washington Quarterly*, zima 2015, s. 101–114.

³² *Ibidem*, s. 103.

³³ J. Boone, J. Burke, „Military blocking Pakistan-India trade deal, says Shahbaz Sharif”, *The Guardian* z 13 lutego 2014 r., <http://www.theguardian.com/world/2014/feb/13/military-block-pakistan-india-trade-deal-sharif> (dostęp 29.01.2015); „General Raheel Sharif calls Kashmir as jugular vein of India”, *DNA India* z 1 maja 2014 r., <http://www.dnaindia.com/india/report-general-raheel-sharif-calls-kashmir-as-jugular-vein-of-pakistan-1983950> (dostęp 26.01.2015).

³⁴ *A Reinvigorated anti-Taliban Alliance?*, BBC World News, <http://www.bbc.com/news/world-asia-30383761> (dostęp 10.01.2015).

³⁵ *Pakistan Trains Afghan Army Cadets*, BBC World News, <http://www.bbc.com/news/world-asia-31164119> (dostęp 7.02.2015).

wyborów w stanie Dżammu i Kaszmir nie podejmował żadnych konkretnych inicjatyw. Skoncentrował się na zacieśnianiu relacji z państwami Azji Południowo-Wschodniej i Wschodniej.

Narendra Modi podczas szczytu Azji Wschodniej w Myanmarze w listopadzie 2014 r. ogłosił nową politykę wobec państw Azji Południowo-Wschodniej, tzw. *Act East Policy*. W jej ramach obiecał zwiększenie wartości handlu z państwami ASEAN do poziomu 100 mld USD do 2015 r.³⁶ W sierpniu 2014 r. minister spraw zagranicznych, Sushma Swaraj, zapowiedziała przygotowanie propozycji tzw. Planu działania między Indiami i ASEAN. Dla nowego rządu BJP kwestią zasadniczą jest przekształcenie relacji z państwami ASEAN w partnerstwo strategiczne. Premier Modi jest zwłaszcza zainteresowany zacieśnieniem relacji z Indonezją, Tajlandią, Myanmarem, Wietnamem. Chodzi o przeciwdziałanie wzrastającej roli Chin w Azji Południowo-Wschodniej, szczególnie w kontekście ich polityki na Morzu Południowochińskim i w cieśninie Malakka. Indie zamierzają przede wszystkim rozwinąć projekty infrastrukturalne, które połączyłyby stany północno-wschodnie z państwami ASEAN. Służyłoby to nie tylko rozwojowi tych ubogich stanów, ale przede wszystkim powiększyłoby głębię strategiczną Indii oraz umocniłoby je w Azji Południowo-Wschodniej. Nowa polityka nie oznacza więc jedynie zmiany nazwy, ale jest sygnałem aktywniejszej strategii Indii w tym subregionie.

Przejawiała się ona zwłaszcza w relacjach z Wietnamem i Indonezją. W sierpniu i we wrześniu 2014 r. wizytę w Wietnamie złożyli odpowiednio minister spraw zagranicznych i prezydent Indii. W październiku 2014 r. Indie odwiedził premier Wietnamu, Nguyen Tan Dung. Podczas jego pobytu Indie i Wietnam podpisały umowę o eksploatacji ropy na wybranych obszarach Morza Południowochińskiego. Umowa ta nie ogranicza się do spraw ekonomicznych, w większym nawet stopniu jej konsekwencje mają charakter strategiczny, gdyż Indie *de facto* opowiadają się za Wietnamem w sporze z Chinami w kwestii delimitacji obszaru Morza Południowochińskiego. Chiny uznają bowiem praktycznie całe to morze za podlegające ich zwierzchnictwu terytorialnemu. Potwierdzeniem zbieżnego stanowiska Indii i Wietnamu jest wspólny komunikat wydany podczas wizyty Pranaba Mukherjee, prezydenta Indii, w Wietnamie. Mówi on o wolności żeglugi na Morzu Południowochińskim. Ponadto Indie przedłużyły Wietnamowi linię kredytową w wysokości 10 mln USD na kontrakty zbrojeniowe, zamierzają też dostarczyć mu ponaddzwukowe pociski *BrahMos*. Celem zacieśniającej się współpracy militarnej jest zwiększenie potencjału odstraszającego Wietnamu wobec Chin. Kwestia zapewnienia swobody żeglugi przez cieśninę Malakka, zmniejszenie roli czynnika chińskiego w regionie oraz sprawy gospodarcze (Indonezja jest jednym z najważniejszych partnerów w regionie; wartość handlu w 2014 r. wynosi ok. 20 mld USD) są także przesłanką dla zacieśnienia relacji z Indonezją. Rządowi w Delhi zależy na rzeczywistym partnerstwie strategicznym z Dżakartą pod przywództwem nowo wy-

³⁶ „India and ASEAN can be ‘great partners’: PM Narendra Modi”, *The Economic Times* z 12 listopada 2014 r.

branego w 2014 r. prezydenta Joko Widodo. Zapowiedział on, że Indonezja chciała by odgrywać kluczową rolę w regionie Oceanu Indyjskiego.

Wzrostowi aktywności Indii w regionie Azji Południowo-Wschodniej towarzyszy także ożywienie w relacjach z Japonią i Australią. Wizyta premiera Modiego w Japonii w dniach 30 sierpnia – 3 września 2014 r. była pierwszą oficjalną wizytą poza subkontynentem południowoazjatyckim. Indie i Japonia ogłosiły podniesienie rangi swoich relacji z partnerstwa strategicznego na poziom tzw. specjalnego partnerstwa strategicznego i globalnego (*Special Strategic and Global Partnership*)³⁷. Zacieśnieniu relacji między Tokio i Delhi służyły nie tylko bardzo dobre relacje osobiste premierów Shinzō Abe i Narendry Modiego, ale przede wszystkim obawa przed wzrastającą rolą Chin w regionie Azji i Pacyfiku³⁸. Indiom i Japonii nie udało się jednak podpisać porozumienia w sprawie aspektów cywilnych współpracy nuklearnej. Wydaje się, że zostanie ono podpisane w 2015 r. po uzgodnieniach w tej dziedzinie między Indiami i USA. Wizyta w Japonii zacieśniła współpracę ekonomiczną i przede wszystkim militarno-strategiczną, na jej podstawie Japonia przeznaczy ponad 35 mld USD na projekty infrastrukturalne w Indiach w ciągu kolejnych pięciu lat. Indie i Japonia podpisały porozumienie o współpracy i wymianie w dziedzinie bezpieczeństwa (*Memorandum of Cooperation and Exchanges in the Field of Defence*). Umowa przewiduje udział Japonii we wspólnych ćwiczeniach morskich z USA i Indiami oraz Australią. Ponadto liberalizacja przepisów w dziedzinie zbrojeniowej w Japonii ma służyć zwiększeniu eksportu sprzętu wojskowego do Indii. Jeden z pierwszych kontraktów w ramach umowy ma dotyczyć zakupu przez Indie samolotów-amfibii *ShinMaywa* US-2³⁹. Wstępne porozumienie o zakupie japońskich *ShinMaywa* US-2 zostało zawarte podczas wizyty ministra obrony Japonii, Itsunori Onodery, w Indiach w grudniu 2014 r.

Poza Japonią filarem współpracy Indii w regionie Azji i Pacyfiku, a zwłaszcza Pacyfiku, ma być Australia. Rządy Narendry Modiego przyczyniły się do implementacji zawartej za rządów Kongresu umowy o partnerstwie strategicznym. Sprzyjały temu także bardzo dobre relacje osobiste obydwu przywódców, premiera Australii Tony'ego Abbotta i premiera Indii. Szef australijskiego rządu złożył wizytę we wrześniu 2014 r. jako pierwszy lider zagraniczny po majowych wyborach w Indiach. Podczas niej podpisano umowę w sprawie współpracy w dziedzinie energetyki cywilnej. Umowa umożliwia eksport przez Australię uranu do Indii. Ma ona znaczenie strategiczne, symbolizuje także *de facto* uznanie przez Australię Indii za odpowiedzialne mocarstwo nuklearne. Usuwa więc jeden z problemów, który był źródłem nieufności (Australia w latach dziewięćdziesiątych XX w. i na początku XXI w. była

³⁷ *Tokyo Declaration for India-Japan Special Strategic and Global Partnership*, 1 September 2014, Government of India, Ministry of External Affairs, www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/23965/Tokyo+Declaration+for+India+Japan+Special+Strategic+and+Global+Partnership (dostęp 26.01.2015).

³⁸ D. Rajendram, „India-Japan ties in the face of a rising China”, *China-India Brief* z 28 stycznia 2014 r., nr 20, <http://lkyspp.nus.edu.sg/cag/publication/china-india-brief/china-india-brief-20> (dostęp 29.01.2015).

³⁹ S.R. Sen, *For First Time Since World War 2, Japan Will Sell Military Equipment to India*, NDTV, 2 września 2014 r., <http://www.ndtv.com/article/india/for-first-time-since-world-war-2-japan-will-sell-military-equipment-to-india-585231> (dostęp 23.12.2014).

zdecydowanym krytykiem polityki nuklearnej Indii)⁴⁰. Potwierdzeniem powstającego sojuszu polityczno-strategicznego jest podpisana podczas pierwszej od ponad 30 lat wizyty premiera Indii w Australii w listopadzie 2015 r. tzw. Ramowa umowa o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa (*Framework Agreement for Security Co-operation*). Przewiduje ona bliższą koordynację współpracy dotyczącą ćwiczeń marynarek morskich Australii i Indii. Ponadto podczas spotkania z premierem Australii zapowiedziano podpisanie do końca 2015 r. umowy o strefie wolnego handlu między obydwoma państwami. Zacieśnieniu relacji Indii z Australią służyła także zbieżna percepcja regionu Indo-Pacyfiku. Elity strategiczne Australii, podobnie jak Indii, od 2011 r. zwracały uwagę na wzrost znaczenia wyłaniającego się nowego regionu Indo-Pacyfiku⁴¹. W styczniu 2013 r. w opublikowanej narodowej strategii Australii (*National Security Strategy*) pt. *Strong and Secure – A Strategy for Australia's National Interest* po raz pierwszy oficjalnie podkreślono, że główny obszar interesów strategicznych i ekonomicznych Australii znajduje się w tym właśnie regionie. Jednym z najważniejszych zaś partnerów są w nim Indie⁴².

Działania Indii w Azji Południowej, Południowo-Wschodniej oraz Wschodniej i także na Pacyfiku mają zapewnić stabilność i dobrobyt w regionie Indo-Pacyfiku, który odgrywa zdaniem premiera Indii coraz istotniejszą rolę w stosunkach międzynarodowych. Mówił o tym podczas wystąpienia w parlamencie Australii oraz podczas wizyty na Fidżi⁴³.

W nowej strategii Indii w regionie Indo-Pacyfiku kluczową rolę odgrywają USA, które są głównym partnerem strategicznym. Dowodem tego jest wizyta premiera Narendry Modiego w USA pod koniec września 2014 r. oraz udział prezydenta Baracka Obamy, jako gościa honorowego, w jednym z najważniejszych świąt państwowych Indii, tzw. *Republic Day*, 26 stycznia 2015 r. Obama był pierwszym prezydentem USA, który dwukrotnie odwiedził Indie jako urzędujący prezydent (poprzednia wizyta w 2010 r.). Zbliżeniu Indii i USA służy wspólna wizja porządku międzynarodowego w regionie Azji i Pacyfiku oraz w regionie Oceanu Indyjskiego. Indie chcą być jednym z filarów kształtującego się porządku w regionie Indo-Pacyfiku. Stany Zjednoczone opowiadają się za tym, by to Indie były głównym sojusznikiem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo w regionie Oceanu Indyjskiego. Jest to jedno z założeń tzw. amerykańskiego zwrotu ku Azji⁴⁴. Znajduje ono wyraz m.in. w tzw. Wytycznych Departamentu Obrony z 2012 r. pt. *Sustaining U.S. Global*

⁴⁰ D. Rajendram, „Collaborating across the Indian Ocean”, *Pragati* z 14 września 2014 r., <http://pragati.nationalinterest.in/2014/09/collaborating-across-the-indian-ocean> (dostęp 20.11.2014).

⁴¹ D. Scott, „Australia's embrace of the 'Indo-Pacific': New term, new region, new strategy?”, *International Relations of the Asia-Pacific* 2013, nr 3, s. 429–441.

⁴² Government of Australia, *Strong and Secure – A Strategy for Australia's National Interest*, Canberra, Australian Government, 2013.

⁴³ Narendra Modi, *Address to the Joint Session of Australian Parliament*, Speech, Parliament of Australia, Canberra, 18 November 2014; „Modi proposes forum for India-Pacific”, „Fijilive” z 20 listopada 2014 r., w: <http://fijilive.com/news/2014/11/modi-proposes-forum-for-india-pacific-cooperation/59709/> (dostęp 28.01.2015).

⁴⁴ Zob. szerzej na temat strategii USA w regionie Oceanu Indyjskiego: P. Dombrowski, A.C. Winner (red.), *The Indian Ocean and US Grand Strategy: Ensuring Access and Promoting Security*, Georgetown University Press, Washington 2014.

Leadership: Priorities for 21st Century Defense. Indie mają być „ekonomiczną kowalnicą oraz gwarantem (dostarczycielem) bezpieczeństwa w szeroko definiowanym regionie Oceanu Indyjskiego”⁴⁵. Ich rolę w regionie Oceanu Indyjskiego potwierdza także wydawany przez Departament Obrony USA co cztery lata raport, tzw. *Quadrennial Defense Review 2014*⁴⁶.

Podczas wizyty Obamy w Indiach podpisano szereg porozumień, m.in. wielomiliardowe projekty infrastrukturalne. Zapowiedziano ponad pięciokrotne zwiększenie wzajemnej wymiany gospodarczej do poziomu ok. 500 mld USD. Głównym tematem wizyty było jednak wzmocnienie współpracy w dziedzinie zbrojeniowej i energetycznej, które to dziedziny mają być podstawą sojuszu amerykańsko-indyjskiego w regionie Azji i Pacyfiku. Podpisano umowę o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa na dziesięć lat. Udało się także wypracować kompromis w kwestii implementacji układu o cywilnych aspektach współpracy nuklearnej, który był jeszcze zawarty przez George’a W. Busha w 2008 r. Kompromis zawarty między przywódcami USA i Indii zapowiada sześciotygodniowe rozmowy ekspertów amerykańskich i indyjskich, którzy ostatecznie mają wypracować porozumienie w tej dziedzinie. Wstępnie założono, że odpowiedzialność za ewentualne wypadki ma ponosić strona zarządzająca elektrowniami⁴⁷. Ponadto przyjęto porozumienie, które umożliwi szybką ścieżkę inwestycyjną amerykańskim firmom zainteresowanym przemysłem zbrojeniowym i nuklearnym. Wizyta Obamy w Indiach potwierdziła, że dla Indii głównym partnerem strategicznym, politycznym i ekonomicznym będą USA i ich sojusznicy w Azji. Ponadto oznaczała ona dla Indii uznanie statusu mocarstwowego, dla USA była zaś uzasadnieniem ich powrotu do strategii zwrotu ku Azji⁴⁸. Przesłanką zacieśniającą relacje Indii z USA są także zbieżne interesy obydwu państw w regionie Indo-Pacyfiku. Chodzi przede wszystkim o obawy związane ze wzrostem aktywności Chin na tym obszarze. Czynnikiem chiński jest katalizatorem dla kształtującej się strategicznej współpracy morskiej Indii i USA⁴⁹.

Indie nie traktują współpracy w ramach BRICS (Brazylia–Rosja–Indie–Chiny–RPA) jako alternatywy dla Zachodu. Również stosunki z Rosją głównie ograniczają się do współpracy w dziedzinie dostaw sprzętu wojskowego. Grudniowy szczyt Rosja–Indie w Delhi w 2014 r. czy szczyt BRICS w czerwcu 2014 r. w Szanghaju

⁴⁵ *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, Department of Defense, United States of America, Washington 2012.

⁴⁶ *Quadrennial Defense Review 2014*, Department of Defense, United States of America, Washington 2014.

⁴⁷ „U.S.-India nuclear ‘breakthrough’ could be finalised within a year”, <http://in.reuters.com/article/2015/02/03/india-obama-nuclear-modi-idINKBN0L70AC20150203> (dostęp 4.02.2015). Część analityków wyraża jednak opinię, że jest jeszcze zbyt wcześnie, by mówić o przełomie w negocjacjach na ten temat. Pod względem prawnym sytuacja jest bowiem niejasna. Mimo ewentualnego zawarcia porozumienia firmy amerykańskie mogą mieć więc wciąż utrudniony dostęp do inwestycji w sektorze nuklearnym. Zob. „Is the India nuclear agreement really the ‘breakthrough’ Obama promised?”, *The Washington Post* z 4 lutego 2015 r.

⁴⁸ Zob. szerzej: *The Second Modi-Obama Summit: Building the India–U.S. Partnership*, Brookings, Washington, styczeń 2015.

⁴⁹ D. Scott, „The ‘Indo-Pacific’ – New regional formulations and new maritime frameworks for US–India strategic convergence”, *Asia-Pacific Review* 2012, nr 2, s. 97–101.

nie dokonały przewartościowań w polityce zagranicznej Indii. Rosyjskie zapowiedzi wsparcia w budowie dziesięciu reaktorów jądrowych, które przedstawiono w grudniu 2014 r., są powtórzeniem obietnic składanych od kilku lat. Zapowiedź utworzenia Banku Rozwoju przez BRICS nie oznacza zaś reorientacji indyjskiej polityki handlowej.

Spośród państw BRICS wyjątkową rolę dla Indii odgrywają Chiny. Premier Modi nie ukrywa, że model rozwojowy Chin był inspiracją dla jego reform w Gudźaracie. Jako szef rządu stanowego odwiedzał regularnie to państwo i zacieśniał z nim relacje. Już jako premier zamierza także ożywić współpracę gospodarczą z Chinami, które są głównym partnerem handlowym Indii (ustępują tylko ZEA, ale wyprzedzają USA). Będzie jednak dążyć do zrównoważenia niekorzystnego bilansu handlowego z Pekinem. Indie są także zainteresowane inwestycjami w południowo-zachodnich prowincjach Chin. Tematy gospodarcze zdominowały wizytę Xi Jinpinga w Indiach we wrześniu 2014 r. Podczas niej poruszono m.in. kwestie większego dostępu indyjskich inwestycji na rynek chiński oraz chińskich inwestycji w infrastrukturę komunikacyjną w Indiach. Bliższa współpraca gospodarcza Indii i Chin oraz próba odłożenia na przyszłość kwestii granicznych nie zmienia faktu, że Indie i Chiny pozostają w sferze strategicznej głównymi rywalami. Obydwa państwa mają bowiem aspiracje do odgrywania roli mocarstwa regionalnego. Głównym obszarem rywalizacji pozostanie zaś region Oceanu Indyjskiego.

REFORMY *À LA MODI* – W KIERUNKU MOCARSTWA CZY WCIĄŻ *EMERGING*?

Wydaje się, że jeszcze zbyt wcześnie na dokonanie oceny rządów nowego premiera Modiego, zwłaszcza w kontekście polityki gospodarczej. W pierwszym okresie rządów koncentrował się na konsolidacji władzy oraz tworzeniu podstaw logistycznych. Dopiero po zakończeniu wyborów stanowych w lutym 2015 r. będzie miał możliwość realizacji ewentualnych reform. Nowy premier, mimo że nie zainicjował głównych reform gospodarczych, już po objęciu stanowiska zaznaczał kilkakrotnie, że jego rządy będą charakteryzowały się nową jakością. Nowe elementy uwidaczniają się w jego strategii na kilku płaszczyznach, przede wszystkim jednak w wymiarze polityki zagranicznej.

Nowe rządy nadały dynamikę działaniom zewnętrznym Indii oraz dokonały próby konceptualizacji głównych celów i założeń w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa. Rząd BJP skoncentrował się na wypełnieniu treścią sojuszy z USA i z ich głównymi partnerami w regionie Indo-Pacyfiku. Modi zdaje sobie sprawę, że realizacja aspiracji globalnych bez osiągnięcia statusu mocarstwa regionalnego jest pozbawiona podstaw. Ponadto nowa strategia uwzględnia wzrastającą aktywność Chin, zwłaszcza w regionie Oceanu Indyjskiego. Od kilku lat konsekwentnie tworzą one tzw. zamorskie punkty strategiczne (*overseas strategic points*) na tym obszarze przez zacieśnianie współpracy politycznej, gospodarczej i infrastrukturalnej z państwami regionu. Część badaczy określa tę strategię jako tworzenie sznura pe-

reń (tzw. *string of pearls*)⁵⁰. Odpowiedzią Indii pod rządami Modiego wobec tych działań Chin jest próba stworzenia spójnej i wielowymiarowej strategii w regionie Oceanu Indyjskiego.

Jej przejawem jest traktowanie w sposób całościowy relacji Indii z państwami Azji Południowej, Południowo-Wschodniej oraz Pacyfiku. Świadczy o tym jedno z głównych założeń nowej strategii, tzw. *Look East, Link West Policy*⁵¹. Zwraca ona uwagę, że rząd Indii w sposób równorzędny będzie traktował poszczególne sub-regiony Indo-Pacyfiku. Podstawą jego strategii w tym regionie wydaje się jednak rewitalizowana przez Modiego koncepcja tzw. czworoboku (*the Quadrilateral Security Dialogue*), opartego na współpracy Indii, Australii, Japonii i USA. Powstała ona jako forma nieformalnego dialogu w 2007 r., od 2008 r. nie miała jednak znaczenia. Indie i Australia w obawie przed wzrostem napięciem z Chinami unikały współdziałania w tej formule. Premierowi Modiemu natomiast udało się nie tylko ożywić tę inicjatywę, ale także rozpocząć *de facto* proces jej instytucjonalizacji. Kompleksowe podejście i większa asertywność, konceptualizacja oraz wykorzystywanie w coraz większym stopniu instrumentów kulturowo-cywilizacyjnych wyróżniają nową strategię Indii, zwłaszcza w regionach Azji i Pacyfiku oraz Oceanu Indyjskiego⁵². Jeden z indyjskich realistów, Brahma Chellaney, podkreśla, że realizowana przez Modiego strategia międzynarodowa jest przeciwieństwem postępowania jego poprzednika, Manmohana Singha. Indie wyłaniają się jako państwo bardziej bezpieczne, konkurencyjne, będące w coraz większym stopniu kreatorem wydarzeń na kontynencie azjatyckim⁵³ czy, jak to określa inny z analityków, „trochę większym graczem” (*a bit-more player*)⁵⁴.

Nowa jakość uwidacznia się w dużo mniejszym stopniu w dziedzinie gospodarczej. Mimo zapowiedzi dokonania reform gospodarczo-społecznych nowy rząd z ostrożnością podchodzi do podejmowania odważnych i często niepopularnych decyzji, zwłaszcza w sektorze rolnym. Przykładem jest chociażby zablokowanie przez Indie pod koniec lipca 2014 r. pierwszego globalnego porozumienia wynegocjowanego przez 160 członków Światowej Organizacji Handlu (WTO) w sprawie liberalizacji stosunków handlowych. Przewidywało ono m.in. globalne uproszczenie procedur celnych i wprowadzenie ułatwień handlowych. Władze Indii w ostatniej chwili zdecydowały się je odrzucić, przywołując swe wcześniejsze żądanie dotyczące tworzenia rezerw żywnościowych. Decyzja rządu Modiego podyktowana była przede wszystkim chęcią zagwarantowania możliwości dalszego subsydiowania biednych rolników w Indiach⁵⁵. Rząd dążył do zachowania *status quo*. Potwierdzeniem tego jest fakt, że nowe władze w Delhi nie przedstawiły dotych-

⁵⁰ D. Brewster, „Beyond the ‘string of pearls’: is there really a Sino-Indian security dilemma in the Indian Ocean”, *Journal of the Indian Ocean Region* 2014, nr 2, s. 133–149.

⁵¹ „India needs policy to look east, link west: Narendra Modi”, *The Deccan Herald* z 25 września 2014 r.

⁵² D. Rajendram, „India’s new Asia-Pacific strategy: Modi acts east”, *Lowy Institute Analyses*, grudzień 2014.

⁵³ B. Chellaney, „Deconstructing the Modi foreign policy”, *The Hindu* z 4 grudnia 2014 r.

⁵⁴ „India in Asia: A bit-more player”, *The Economist* z 31 stycznia 2015 r.

⁵⁵ S. Gupta, S. Ganguly, „Modi bets the farm”, *Foreign Affairs* z 12 sierpnia 2014 r., <http://www.foreignaffairs.com/articles/141872/surupa-gupta-and-sumit-ganguly/modi-bets-the-farm> (dostęp 22.01.2015).

czas planu reformy sektora rolnego czy reformy nieprzynoszącej do tej pory efektów tzw. polityki afirmacyjnej, której celem miało być wsparcie najbiedniejszych grup społecznych. Derek Scissors zwraca uwagę, że po trzech miesiącach rządów Modiego nowy premier nie zaprezentował dotychczas żadnej znaczącej wizji reformy gospodarki⁵⁶.

Jednocześnie część badaczy zauważa, że niektóre decyzje rządu Modiego mogą wywołać wzrost napięć społecznych. Chodzi m.in. o przyjęcie w grudniu 2014 r. tzw. *Land Acquisition Ordinance*, która zwalnia rząd z wymogu uzyskania zgody lokalnych społeczności czy uwzględnienia ich opinii przy realizacji projektów infrastrukturalnych. Podkreśla się również, że zwycięstwo BJP umocniło skrajne organizacje nacjonalistyczne, takie jak Rashtriya Swayamsevak Sangh (RSS), i nadało im nowy impuls do działania⁵⁷. Od maja 2014 r. wzrosła liczba starć komunalistycznych, m.in. w stanie Uttar Pradeś. Dochodzi także coraz częściej do konfliktów kastowych. Na kwestie wzrostu napięć społecznych i komunalistycznych oraz braku w tej dziedzinie odpowiedniej polityki rządu Modiego zwracał uwagę coroczny raport Amnesty International z lutego 2015 r.⁵⁸

Działania nowego premiera są funkcją długofalowego celu, jakim jest osiągnięcie przez Indie statusu mocarstwa. Realizacja tego celu w dużej mierze zależy jednak od samych Indii, które będą musiały rozwiązać liczne problemy społeczno-gospodarcze. Indie zawsze będą *emerging...*, jeśli nie podejmą zdecydowanych reform gospodarczych i społecznych. Sukces tych reform będzie jednak zależał od przecięcia również takich problemów jak korupcja i nieefektywna biurokracja.

Narendra Modi podczas kampanii wskazywał, że pozycja Indii słabnie nie tylko ze względu na kryzys gospodarczy, ale także moralny. Po wygraniu wyborów nadał więc tym kwestiom priorytet. Przede wszystkim w nowej polityce kładzie się akcent na symbolikę. Przykładem jest zainicjowanie we wrześniu 2014 r. programu tzw. czystych Indii. Premier wydał urzędnikom ministerstw nakaz, by w dniu indyjskiego święta narodowego, czyli 150. urodzin Mahatmy Gandhiego, wyczyścili biura wraz z toaletami i w ten sposób złożyli hołd twórcy indyjskiej niepodległości. Akcję należy rozpatrywać w szerszym kontekście. Ma ona nie tylko wymiar praktyczno-ekonomiczny (służyć rozwiązaniu problemu z sanitariatami i odpadkami), ale także aspekt moralno-instytucjonalny, zaangażowanie urzędników ma bowiem podkreślić, że powinni oni służyć przede wszystkim obywatelom.

Działania podjęte w ramach programu „czystych Indii” mają symbolizować początek modernizacji kraju, łączącej nowoczesność z tradycją. Jednocześnie wskazuje się na próbę całościowego rozwiązywania problemów. Przejawem nowego, kompleksowego podejścia jest także zainicjowany we wrześniu 2014 r. program tzw.

⁵⁶ D. Scissors, „Modi misses the mark”, *Foreign Affairs* z 8 września 2014 r., <http://www.foreignaffairs.com/articles/141964/derek-scissors/modi-misses-the-mark> (dostęp 20 lutego 2015 r.).

⁵⁷ I. Trivedi, „What Modi can't give India”, *Foreign Affairs* z 15 maja 2014 r., <http://www.foreignaffairs.com/articles/141430/ira-trivedi/what-modi-cant-give-india> (dostęp 18.01.2015).

⁵⁸ „Amnesty International criticises Modi govt's rights record”, *The Hindu* z 25 lutego 2015 r., <http://www.thehindu.com/news/international/world/amnesty-international-criticises-modi-govts-rights-record/article6931794.ece> (dostęp 26.02.2015).

Make in India. Jego celem jest przyciągnięcie inwestycji zagranicznych, deregulacja rynku oraz wprowadzenie uproszczeń fiskalnych i administracyjnych, które mają sprzyjać rozwojowi przemysłu w Indiach⁵⁹.

Zdecydowane zwycięstwo BJP i objęcie urzędu premiera przez Modiego nie daje gwarancji zmian, ale stwarza dla nich przesłanki. John R. Schmidt zwraca uwagę, że jest to ostatnia szansa na dokonanie koniecznych reform gospodarczych i społecznych, m.in. w dziedzinie prawa pracy. Dotychczasowe próby Kongresu czy wcześniej BJP (w okresie jej rządów w latach 1999–2004) nie przynosiły rezultatu z powodu braku zgody wśród koalicjantów. Przeprowadzenie reform pozwoli Indiom, zdaniem autora, wyprzedzić nawet Chiny jako najbardziej dynamicznie rozwijającą się gospodarkę świata⁶⁰. Do tego jednak potrzebna będzie stabilność wewnętrzna i zewnętrzna.

Wydaje się więc, że Indie prowadzić będą w najbliższym okresie pragmatyczną oraz przewidywalną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa. Nie oznacza to rezygnacji z asertywnej polityki (czego przykładem może być wizyta premiera Modiego w stanie Arunachal Pradeś, który jest przedmiotem sporu z Chinami), co może wywoływać negatywne opinie m.in. wśród elit i prasy w Pakistanie czy Chinach. Premier Modi nie będzie jednak dążył do konfrontacji czy eskalacji napięć. Priorytetem będzie rozwój gospodarczy.

Nawet bowiem przedstawiciele realizmu wśród indyjskich elit politycznych i BJP mają świadomość, że rola Indii w świecie zależeć będzie od przezwyciężenia problemów społeczno-ekonomicznych⁶¹. Wymagać to będzie jednak podjęcia znaczących reform, na co zwracają uwagę m.in. pozytywne dla Indii w 2014 r. i 2015 r. raporty międzynarodowych instytucji finansowych. Kluczowe pytanie brzmi, jak dalece energia oraz pozytywny klimat związany z tzw. falą Modiego przełożą się na konkretne działania. Początek jest obiecujący, ale na razie rządy BJP trwają zbyt krótko, by dokonywać ostatecznych prognoz. Jednym z kryteriów weryfikujących oczekiwaną pokładane w premierze Modim będzie przedstawiony już w całości przez niego w lutym–marcu 2015 r. projekt budżetu na lata 2015–2016. Należy przy tym pamiętać, że mimo zdecydowanego zwycięstwa Indyjskiej Partii Ludowej w wyborach w maju 2014 r. oraz bardzo dobrego rezultatu w wyborach do zgromadzeń stanowych BJP i powiązane z nią organizacje, zwłaszcza RSS, nie są monolitem. Wśród BJP i RSS znajduje się wielu przeciwników dalszej liberalizacji, otwarcia na inwestycje zagraniczne czy sojuszu z USA⁶².

Wydaje się jednak, że Indie po raz pierwszy od zainicjowania reform w 1991 r. stanęły przed szansą nowego otwarcia i efektywnej realizacji aspiracji mocarstwowych. Dotychczas mimo zapoczątkowania reform brakowało im bowiem lidera, przywódcy, wizjonera na miarę Jawaharlala Nehru, osoby, która będzie miała kon-

⁵⁹ „Come, make in India”, *The Hindu* z 27 września 2014 r.

⁶⁰ J.R. Schmidt, „Has India peaked?”, *Washington Quarterly*, jesień 2014, s. 89.

⁶¹ B. Chellaney, „Deconstructing...”, op. cit.

⁶² Na temat wzrostu znaczenia nacjonalizmu hinduskiego oraz jego wpływu na politykę indyjską zob. szerzej: J. Zajączkowski, „Ideologia Hindutwy i neruizm w indyjskiej myśli politycznej”, *Krakowskie Studia Międzynarodowe* 2010, nr 1, s. 235–240.

sekwencję i siłę do przeprowadzenia do końca niezbędnych zmian. Magazyn *The Economist. World in 2015* w prognozie na rok 2015 nazwał Modiego „najbardziej dominującym premierem Indii w żywej pamięci” oraz „człowiekiem czynu” (*Action Man*)⁶³. Należy zgodzić się z oceną Bogdana Góralczyka, który pisze: „Jedno jest pewne: w Indiach pojawił się wizjoner modernizacji. Na swą modłę zmienia Indie w istny Modistan. Warto zwracać uwagę na jego słowa i czyny. Swoją prowincję mocno rozkręcił. Czy uda mu się zrobić to samo z całym zróżnicowanym kulturowo i materialnie krajem? Kiedy pod koniec lat 70. ubiegłego stulecia ze swoją wizją modernizacji Chin wystąpił Deng Xiaoping, nie miał szczegółowego planu ani fachowych ekspertyz, tylko pragmatyczny rozsądek i wolę zmian. Premier Modi też je ma, aż w nadmiarze”⁶⁴.

INDIA: HOW LONG IS IT GOING TO BE EMERGING? IS THE NEW PRIME MINISTER A NEW OPPORTUNITY?

The May 2014 elections to the lower chamber of the parliament in India, *Lok Sabha* (People’s Assembly), were won by the coalition called the National Democratic Party (NDA). In the 16th term of *Lok Sabha*, the NDA, led by the Bharatiya Janata Party (BJP), will hold 336 seats (of 543). It turned out that the BJP alone exceeded the threshold of 272 seats necessary to form a government. The BJP won 282 seats in the parliament, and was the first single party since 1984 to obtain over 50 per cent of seats in the parliament and be able to govern on its own.

At the beginning of 2015, the leader of the BJP, Narendra Modi, had a strong social mandate, as confirmed by the elections to *Lok Sabha* and to state assemblies, to conduct internal reforms and increase India’s role in the Asia-Pacific region as well as in the world. The aim of this paper is to analyze the activity of the BJP in the first ten months after assuming power, and to check whether India, led by the new prime minister, will see the beginning of a new quality in domestic and foreign policy. There is a debate among Polish and foreign scholars in this context. It seems, however, that the decisions taken since the end of May 2014 (from the moment Modi assumed the position of prime minister) show a new opening, especially in foreign and security policy of India, as confirmed by the relations with the United States, the revitalization of the idea of the “strategic quadrangle” (strategic cooperation between India, the United States, Australia, and Japan), strengthening of the strategic relations with the countries of Southeast Asia, and liberalization of laws on foreign investment in the armaments industry.

Keywords: Narendra Modi, Bharatiya Janata Party, *Lok Sabha*, Indo-Pacific, *Act East Policy*, Modi Wave, Indian Ocean, Southeast Asia, Strait of Malacca, Naval strategy

⁶³ A. Roberts, „Action man”, *The Economist. World in 2015*, s. 65–66.

⁶⁴ B. Góralczyk, „Modistan”, *Obserwator Finansowy*, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/modistan/> (dostęp 7.02.2015).